

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1916 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, dels i anledning av väckt motion om inskränkning av möjligheten för värnpliktige med flere att å utminuterings- eller utskänkingsställe inköpa brännvin, vin eller öl, dels ock i anledning av andra kammarens beslut i frågan.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 87, har herr *Gullberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt möjligheten för värnpliktige och för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att å utminuterings- eller utskänkingsställe inköpa brännvin, vin eller öl kan inskränkas i sådan omfattning, att de vid armén och flottan på berusning genom dylika drycker beroende talrika brotten och förseelserna mot krigslagarna i största möjliga måtto förekommas, samt därefter vidtaga de åtgärder, som genom utredningen påkallas. *Motionen.*

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Samma motion har väckts i andra kammaren, som hänvisat densamma till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott, vilket i ärendet anført följande:

»Spörsmålet om sådana åtgärders vidtagande, varigenom landets värnpliktiga ungdom under den tid den är inkallad till tjänstgöring må *Andra kammarens utskott.*

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 12 saml. 2 avd. 16 häft. (Nr 17.)

kunna, så vitt möjligt, skyddas för frestelser till spritmissbruk, har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens övervägande och har från riksdagens sida föranlett skrivelser, vilka resulterat i förordningar om förbud mot utskänkning av vin och maltdrycker å lägerplatser och kasernområden. Förevarande motion avser att ytterligare utsträcka redan förefintliga restriktioner, och nekas kan ej, att, såsom motionärerna framhållit, särskilt den omständigheten, att de militära förläggningssorterna numera övervägande äro belägna i eller i omedelbar närhet av städerna, där både ölkrogar och andra spritförsäljningsställen stå öppna för de värnpliktiga, bidragit att i avsevärd mån motverka det ändamål nämnda förbudsförordningar avse att befämja. Om utskottet sålunda av anförda skäl finner ifrågavarande motion till sitt syfte värd beaktande, kan utskottet dock icke i allo dela motionärernas åsikt om lämpligheten av de av dem föreslagna åtgärder. Dessa gå ut på, att förbud måtte utfärdas för militärt manskap i uniform dels att å utskänkingsställe bli serverat alkoholhaltiga drycker, dels att å utminuteringsställe inköpa sådana. I förra avseendet synes det utskottet svårt att tänka sig, huru sådana kontrollanordningar skola kunna åstadkommas, varigenom uniformsklätt manskap må kunna förhindras att å serveringsställe förtära olika slag av dylika drycker. Stora svårigheter ur kontrollsynpunkt ställa sig även, såsom kungl. kontrollstyrelsen påpekat, i vägen för eventuellt försäljningsförbud ifråga om vin och öl till avhämtning. Både ifråga om serverande å utskänkingslokal av alkoholhaltiga drycker samt försäljning av vin och öl synes det alltså utskottet icke möjligt att under nuvarande förhållanden utfinna garantier för att här åsyftat förbud skall bliva effektivt. Endast i det fall att sådana kontrollbestämmelser ifråga om öl- och vinförsäljning, som innevarande riksdag varit föreslagna men numera förfallit, hade blivit en verklighet, torde i ifrågavarande avseende tillräcklig kontroll kunnat åstadkommas.

Helt annorlunda ställer sig saken beträffande försäljning av brännvin på grund av de kontrollanordningar, som brännvinsförsäljningsbolagen och innehavare av rättigheter, som överlåtits av dylika bolag, från och med ingången av innevarande år varit skyldiga att tillämpa. Några svårigheter borde icke, som kontrollstyrelsen påpekar, föreligga att förhindra i motionen avsedda militärpersoner att utminuteringsvis inköpa brännvin. Av aktiebolaget Stockholmssystemet tillämpas redan bestämmelser, som avse att förhindra militärt manskap att genom s. k. motbok tillhandla sig brännvin. Liknande bestämmelser tillämpas helt eller delvis

av spritförsäljningsbolag även i en del andra städer. Då enligt utskottets mening här öppnar sig åtminstone *en* utväg att på verkligt effektivt sätt befordra motionens syfte, synes det önskvärt att genom ändring i brännvinsförsäljningsförordningen enhetliga bestämmelser införas beträffande här åsyftade avstängningsgrunder.»

Andra kammaren beslöt för sin del i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan,

Andra kammarens beslut.

»att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om, för vinnande av enhetliga bestämmelser på nu ifrågasatt område, tilläventyrs bör utfärdas förbud för värnpliktige ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att inköpa brännvin, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna påkallas».

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet har begärt yttrande i frågan från kungl. kontrollstyrelsen, vilket yttrande här nedan återgives som bilaga.

Första kammarens utskott.

Första kammarens utskott finner i likhet med andra kammarens, att sådana åtgärder, som motionen avser, endast äro möjliga att effektivt genomföra i avseende på utminuteringsen av brännvin. Det i motionen ifrågasatta allmänna utskänkingsförbudet för i uniform klädda personer av manskaps grad synes svårligen kunna tillämpas. Vad beträffar ett eventuellt försäljningsförbud i fråga om vin och öl till avhämtning, torde gällande lagbestämmelser ej heller giva någon praktisk möjlighet att kontrollera genomförandet härav.

Vidkommande minuthandeln med brännvin lär det däremot på grund av de kontrollanordningar, som brännvinsförsäljningsbolagen och innehavare av rättigheter, som överlåtits av dylika bolag, från och med ingången av innevarande år varit skyldiga att tillämpa, icke möta några större svårigheter att förhindra i motionen avsedda militärpersoner att utminuteringsvis inköpa brännvin. Enligt vad som framgår av kontrollstyrelsens yttrande i ärendet, hava också de flesta av dessa bolag redan — i enlighet med de riktlinjer, som gällande lagbestämmelser angiva för handhavandet av ifrågasatt minuthandel — var för sig vidtagit åtgärder i motionens syfte. Då det emellertid synes utskottet önskvärt, att enhetliga bestämmelser komma att tillämpas på ifrågasatt om-

råde, vill utskottet för sin del förordna en framställning till Kungl. Maj:t i denna riktning.

Detta syfte kan vinnas genom ändring i brännvinsförsäljningsförordningen men kan även tänkas uppnått på administrativ väg. Vilken av dessa vägar som än befinnes böra väljas, synes det utskottet nödvändigt, att en utredning först äger rum, avseende dels att fastställa graden av de föreslagna inskränkningarna i inköpsrätten, dels att undersöka till vilka grupper av ifrågavarande personer dessa inskränkningar böra utsträckas. Endast en närmare utredning torde härvidlag kunna ange det lämpligaste tillvägagångssättet i varje fall.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren måtte på så sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att kammaren för sin del beslutar,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i vad mån verksamma inskränkningar må kunna vidtagas i möjligheten för värnpliktige ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskapsgrad att å utminuteringsställe inköpa brännvin, samt därefter föranstalta om de åtgärder, som av utredningen kunna påkallas.

Stockholm den 19 maj 1916.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Nylander, Danström, Kjellgren, Alkman, Permansson och Larson.

Bilaga.

Yttrande av kungl. kontrollstyrelsen.

Till Konungen.

Genom nådig remiss av den 22 sistlidne februari har Eders Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande, som i skrivelse den 18 i samma månad blivit begärt av första kammarens andra tillfälliga utskott beträffande en av herr Gullberg m. fl. i första kammaren väckt motion nr 87. I motionen hemställes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt möjligheten för värnpliktige och för vid armén och marinen fast anställda av manskapsgrad att å utminuterings- och utskänkningsställe inköpa brännvin, vin och öl kan inskränkas i sådan omfattning, att de vid armén och flottan på berusning genom dylika drycker talrika brotten och förseelserna mot krigslagarna i största möjliga måtto förekommes, samt därefter vidtaga de åtgärder, som genom utredningen påkallas».

I anledning härav får kontrollstyrelsen anföra följande:

Det av motionärerna i deras hemställan angivna önskemålet synes styrelsen vara synnerligen beaktansvärt. Styrelsen anser det emellertid ligga utom dess befogenhet att yttra sig, huruvida de av motionärerna ifrågasatta åtgärderna för vinnande av berörda önskemål kunna ur principiell synpunkt anses lämpliga. Styrelsen har därför fattat sitt uppdrag i detta fall vara att avgiva yttrande, huruvida de av motionärerna å sid. 4 av motionen angivna åtgärderna för tillgodoseendet av motionens syfte kunna anses bliva verksamma ur kontrollsynpunkt.

Motionärerna synas framför andra åtgärder vilja förorda, att förbud skulle utfärdas mot att militärt manskap i uniform bliva serverade eller få inköpa rusdrycker. Sett i samband med motionärernas ovan anförda hemställan synes det som om ifrågasatta förbudet vore avsett att träffa dels de värnpliktige, dels de vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad.

Kontrollstyrelsen får till en början framhålla, att på grund av de kontrollanordningar, som brännvinsförsäljningsbolagen och innehavare av rättigheter, som överlåtits av dylika bolag, från och med ingången av innevarande år varit skyldiga att tillämpa, några svårigheter icke torde föreligga att förhindra i motionen avsedda militärpersoner att utminuteringsvis inköpa brännvin. Enligt vad kontrollstyrelsen inhämtat, tillämpar aktiebolaget Stockholmssystemet för närvarande den bestämmelsen, att unga män icke tilldelas s. k. motbok, förrän de uppvisa, att de genomgått beväringsskolan, eller, om de vid inskrivningen blivit kasserade, att de förklarats odugliga till krigstjänst. Därjämte godkänner aktiebolaget Stockholmssystemet icke såsom kund person, som bor å sådant ställe, att brännvin icke får dit medföras och där förtäras; och enär brännvin icke får införas i logementen till en kasern, äro därmed militärpersoner av manskaps grad förhindrade att inköpa sprit-

drycker. Då intyg av militärbefäl utfärdats, att vederbörande bor i kvarter, har bolaget icke ansett sig kunna vägra utställande av inköpsbevis. Enligt av bolaget Göteborgssystemet i Vaxholm antagna bestämmelser utminuterar ej brännvin till ogifta korporaler och meniga av garnisonens manskap. Av Karlstads spritförsäljningsbolag utlämnas inköpsbevis både till fast anställda och värnpliktige, dock fordras skriftlig tillstyrkan av kompanichefen. Gävle spritförsäljningsbolag utminuterar icke brännvin till inkallade värnpliktige, men däremot erhåller fast anställt manskap inköpsbevis. Bolaget Göteborgssystemet i Linköping och Västerås spritbolag hava ej uppställt särskilda bestämmelser för utminuterar av brännvin till arméns manskap, dock får fast anställda av manskaps grad och värnpliktige i Västerås aldrig tillåtelse att köpa större myckenhet än vad utminuteringsbestämmelserna medgiva (d. v. s. 1 liter brännvin med fem dagars mellanrum); undantagna härifrån äro furirer, om överordnad tillstyrker. Från övriga bolag föreligga icke upplysningar, huruledes de förfara i här ifrågakarande avseende.

Olika bestämmelser råda sålunda på olika platser i fråga om utminuterar av brännvin till i motionen avsedda militärpersoner. Detta sammanhänger därmed att det enligt gällande lagstiftning tillkommer bolagen att antaga de avstängningsgrunder, som bolagen anse lämpliga. Om enhetliga bestämmelser anses böra uppställas, är det erforderligt att vidtaga ändring i brännvinsförsäljningsförordningen.

Såsom motionärerna framhålla, är det icke uteslutet, att även om de i motionen avsedda militärpersonerna avstängas från rätt att utminuteringsvis inköpa brännvin, de på andra vägar kunna åtkomma brännvin. Man måste sålunda alltid räkna med, att anhöriga komma att såsom gåva till här ifrågakarande personer överlämna brännvin. Därjämte torde det särskilt kunna befaras, att de skola söka att erhålla brännvin genom langning från sådana personer, som därå vilja förskaffa sig ekonomisk vinst. Kontrollstyrelsen håller emellertid före, att det gagn, som i det av motionärerna angivna syftet kan vinnas, om arméns och flottans manskap avstänges från rätt att utminuteringsvis inköpa brännvin, mer än väl uppväger de olägenheter, som kunna uppstå av langning till manskapet. Såsom motionärerna framhållit, kan det ifrågasättas, huruvida man icke skulle kunna kraftigt förhindra sådan langning genom särskilda straffbestämmelser.

Vidkommande därefter frågan om förbud mot att försälja *vin och öl till avhämtning* till av motionärerna åsyftade militärpersoner, får kontrollstyrelsen framhålla, att ett dylikt förbud icke kan bliva så verksamt som ett förbud mot att till dylika personer utminuteringsvis försälja brännvin. Detta beror därpå, att nu gällande vin- och ölförsäljningslagstiftning i allmänhet ej möjliggör tillämpande av kontrollbestämmelser. Handel med vin och öl utövas nämligen av en mängd om sitt ekonomiska intresse angelägna privata handlande. Visserligen torde man få förutsätta, att de skulle ställa sig till efterrättelse ett förbud att sälja till i arméns och flottans manskapsuniformer klädda personer, men då man med den utformning, som givits åt gällande vin- och ölförsäljningslagstiftning, ej kan förhindra, att en person, tillhörande arméns eller flottans manskap, använder sig av ombud vid inköp av vin och öl, och då tillhandagaende åt annan med anskaffande av vin och öl ej är straffbart, torde effektiviteten av här ifrågakarande förbud icke bliva så stor som man åsyftat.

Ett förbud mot att till i arméns och flottans manskapsuniformer klädda personer *utskänka* brännvin, vin eller öl torde däremot kunna bliva synnerligen effektivt. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke ett dylikt förbud jämväl bör innefatta, att brännvin, vin eller öl ej må förtäras av sådana personer i utskänkningslokal, enär det annars kan befaras, att i dylika personers sällskap varande civilt klädda personer skulle kunna bjuda dem på alkoholhaltiga drycker. Remisshandlingarna återgå härmed.

Stockholm den 16 mars 1916.

Underdånigst

Fredrik Zethelius.

G. B. Lagergren.

Einar J:son Thulin.